

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

В.В. Химинець, Н.О. Кушнір

**СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З ДИСЦИПЛІН
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ТА «ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
УКРАЇНИ»**

Ужгород – 2019

УДК 339.9 (477) (038)
Х 46

Химинець В.В., Кушнір Н.О. Словник термінів з дисциплін «Міжнародні економічні відносини» та «Зовнішньоекономічна діяльність України». Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. 76 с.
ISBN 978-617-7333-88-2

Словник містить близько 445 понять і термінів, що розкривають суть міжнародних економічних відносин, їх структуру, форми, а також суть зовнішньоекономічної діяльності.

Для викладачів і студентів економічних напрямів підготовки та спеціальностей.

Рецензенти:

М.М. Палінчак – доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

В.П. Приходько – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Ужгородського національного університету
(протокол № 7 від 25 червня 2019 р.)*

*Рекомендовано до друку Редакційно-видавничою радою
Ужгородського національного університету
(протокол № 6 від 20 червня 2019 р.)*

ISBN 978-617-7333-88-2

© В.В. Химинець,
Н.О. Кушнір, 2019

ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Меркантилістська теорія	багатство країни вимірюється кількістю золота та срібла, якою вони володіють.
Неомеркантилістська	країни намагаються мати активне сальдо торгового балансу для досягнення певної соціальної або політичної мети.
Теорія абсолютних переваг	країни експортують ті товари, які вони виробляють з меншими витратами (у виробництві яких вони мають абсолютну перевагу), та імпортують ті товари, які продукуються іншими країнами з меншими витратами (у виробництві яких абсолютна перевага належить їм торговим партнерам); автор – Адам Сміт.
Теорія порівняльних переваг	виробляти з відносно нижчими витратами порівняно з іншими країнами (або, інакше кажучи, з меншими альтернативними витратами), то торгівля буде взаємовигідною для обох країн, незалежно від того, чи є виробництво в одній з них абсолютно більш ефективним, ніж в іншій; автор – Давід Рікардо.
Теорія розміру країни	у зв'язку з тим, що країни з більшою територією зазвичай мають більш різноманітні кліматичні умови та природні ресурси, вони в цілому ближчі до економічної самодостатності, ніж малі за розміром країни.

Теорія співвідношення факторів виробництва	країни експортують продукти інтенсивного використання надлишкових факторів та імпортують продукти інтенсивного використання дефіцитних для них факторів виробництва; автори – Елі Хекшер і Бертіл Олін.
Парадокс Леонтьєва	теорія співвідношення факторів виробництва Хекшера-Оліна не підтверджується на практиці: трудонасичені країни експортують капіталомістку продукцію, тоді як капіталонасичені країни – трудомістку.
Статистика Леонтьєва	співвідношення (K/L) (два. США/людино-рік). Згідно з цим співвідношенням країна може вважатись капіталонасиченою, якщо: $(K_x/L_x)(K_m/L_m)$ більше 1 і трудонасиченою, якщо: $(K_x/L_x)(K_m/L_m)$ менше 1. K, K_x , K_m – кількість капіталу необхідного для виробництва одиниці продукції, одиниці американського експорту та одиниці американського імпорту; відповідно: L, L_x , L_m – кількість праці, необхідної для виробництва одиниці продукції, одиниці американського експорту та одиниці американського імпорту.
Теорія міжнародного життєвого циклу товару	деякі види продукції проходять цикл, що складається із чотирьох етапів – впровадження, зростання, зрілість та занепад; виробництво цієї продукції переміщується з країни в країну залежно від етапу циклу; автор – Раймонд Вернон.
Теорія попиту, що перетинається	розробивши нову продукцію у відповідь на знайдену ринкову потребу на внутрішньому ринку, виробник потім звертається до ринків, які сприймаються ним як найбільш подібні до ринків його країни; автор – Стефан Ліндер.

Теорія конкурентних переваг	країна досягає міжнародного успіху в тій чи іншій галузі завдяки взаємодії конкурентних переваг чотирьох національних детермінант (властивостях країни): факторних умовах; умовах попиту; споріднених та обслуговуючих галузях; стратегії фірми, та її структурі та конкуренції, – з'єднаних у динамічні систему, так званий національний ромб; автор теорії – Майкл Портер.
-----------------------------	--

СТРУКТУРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Валовий внутрішній продукт (ВВП)	ринкова вартість товарів і послуг, створених всередині географічних кордонів країни.
----------------------------------	--

ВВП на душу населення	показник, який характеризує рівень добробуту в країні, визначає загальний обсяг товарів та послуг у перерахунку на кількість мешканців країни.
-----------------------	--

Валовий національний продукт	ринкова вартість товарів і послуг, зроблених господарськими одиницями країни, незалежно від того, чи зроблені ці товари і послугами в географічних границях країни чи за її межами.
------------------------------	---

Внутрішнє середовище МЕН	це внутрішня факторна будова системи міжнародних економічних відносин разом з її внутрішніми законами існування, функціонування й розвитку.
--------------------------	---

Експорт	продаж та вивезення товару за кордон.
---------	---------------------------------------

Зовнішнє середовище МЕВ	зовнішні відносно форм і видів міжнародних економічних відносин умови їхнього існування на різних рівнях; система зовнішніх умов, у яких розвиваються міжнародні економічні відносини, тобто надсистема, яка ззовні задає параметри, ресурси існування самої системи МЕВ.
Імпорт	купівля та ввезення товару з-за кордону.
Міжнародна економіка	має трактування в широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні: це теорія, що застосовується для вивчення економіки сучасного взаємозалежного світу. Більш вузьке її трактування: це частина теорії ринкової економіки, що вивчає закономірності взаємодії господарських суб'єктів різної державної належності у сфері міжнародного обміну товарами та послугами, руху факторів виробництва та фінансування і формування міжнародної економічної політики.
Міжнародна спеціалізація виробництва	форма поділу праці між країнами, за якої збільшення концентрації однорідного виробництва відбувається на базі диференціації національних виробництв, виділення в самостійні (відокремлені) технологічні процеси, в окремі галузі виготовлення продукції понад внутрішні потреби.
Міжгалузєва спеціалізація	взаємовідносини між державами з обміном продуктами різних галузей виробництва.

Міжнародна кооперація праці	являє собою зумовлений міжнародним поділом праці сталий обмін між країнами продуктами, які виробляються ними з найвищою економічною ефективністю. Коопераційні зв'язки виявляються на всесвітньому, міжгалузевому або внутрішньогалузевому рівнях.
Міжнародна макроекономіка	частина теорії міжнародної економіки, яка вивчає закономірності функціонування відкритих національних економік і світового господарства в цілому в умовах глобалізації фінансових ринків.
Міжнародна мікроекономіка	частина теорії міжнародної економіки, яка вивчає закономірності міжкраїнного руху конкретних товарів і факторів їх виробництва, а також їх ринкові характеристики (попит, пропозицію, ціну тощо).
Міжнародна торгівля	сфера міжнародних товарно-грошових відносин, яка становить сукупність зовнішньої торгівлі усіх країн світу.
Міжнародний поділ праці	вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, який передбачає сталу концентрацію виробництва певної продукції в окремих країнах.
Міжнародний поділ факторів виробництва	історично зумовлене зосередження окремих факторів виробництва у різних країнах, яке є передумовою виробництва ними певних товарів з більш високою ефективністю, ніж в інших країнах.

Міжнародні економічні відносини	відносини, які виникають та існують між людьми з різних країн із приводу виробництва, обміну і споживання товарів, послуг та ідей на основі міжнародного поділу праці, в умовах безмежності людських потреб і обмеженості ресурсів.
Міжнародна економічна допомога	надання капіталу в грошовій і товарній форма суб'єктами однієї країни у власність суб'єктам іншої країни на умовах безоплатності, неповернення.
Міжнародні економічні контакти	найпростіші, одиничні, випадкові економічні зв'язки, що мають епізодичний характер і регулюються переважно разовими угодами. Зв'язки даного рівня більше притаманні фізичним і юридичним особам.
Міжнародна економічна взаємодія	добре відпрацьовані стійкі економічні зв'язки між суб'єктами МЄВ, які базуються на міжнародних економічних угодах і договорах, укладених на доволі тривалий період часу.
Міжнародне економічне співробітництво	міцні й тривалі зв'язки кооперативного типу, які у своїй основі мають спільні, наперед вироблені й узгоджені наміри, закріплені в довгострокових економічних договорах і угодах.
Міжнародна економічна інтеграція	вищий рівень розвитку міжнародних економічних відносин, який характеризується взаємним сплетінням економік різних країн, проведенням узгодженої державної політики як у взаємних економічних відносинах, так і у відносинах із третіми країнами.

Міжнародна економічна організація	стійкий інститут багатосторонніх відносин, створений, щонайменше, трьома сторонами (як правило, суб'єктами асоціативного типу з трьох і більше країн), який має погоджені цілі і компетенцію у сфері регулювання МЕВ, а також свої постійні органи управління і політико-організаційні норми (статут, процедура, членство, порядок прийняття рішень).
Національний дохід	сукупний дохід в економіці, отриманий резидентами від використання факторів виробництва (праці, капіталу, робочої сили, технології).
Ринки:	
внутрішній	форма господарського спілкування, за якої усе, що призначено для продажу, збувається самим виробником всередині країни;
національний	внутрішній ринок, частина якого орієнтується на іноземних покупців;
міжнародний	частина національних ринків, яка безпосередньо зв'язана із закордонними ринками.
Реекспорт	перепродаж із вивезенням за кордон раніше імпортованого товару, який не піддавали обробці.
Реімпорт	придбання з увезенням із-за кордону раніше експортованого товару, який там не піддавали обробці.
Світова ціна	грошове вираження інтернаціональної вартості товару суспільно необхідної якості.

Світовий ринок	сфера сталих товарно-грошових відносин між країнами, які базуються на МПП та інших факторах виробництва.
Світове господарство	сукупність національних економік країн світу, поєднаних між собою мобільними факторами виробництва.
Сукупна пропозиція	обсяг виробництва товарів, які виробники готові колективно запропонувати на ринок за наявного рівня цін.
Сукупний попит	обсяг виробництва товарів, які споживачі готові колективно придбати за наявного рівня цін.
Товар	будь-яка продукція, послуги, права інтелектуальної власності та інші немайнові права, призначені для продажу (платної передачі):
неторговий	товар, який споживається в країні, де був виготовлений, і не переміщується між країнами;
торговий	товар, який може рухатись між різними країнами.
Товари-субститути експорту	вітчизняні товари, які в даний момент продають лише на внутрішньому ринку, але при бажанні можуть продавати і за кордоном.
Товари-субститути імпорту	ті національні товари, якими при бажанні можна замінити іноземні.
Товарна біржа	постійно діючі ринки, на яких купівля-продаж товарів здійснюється не безпосередньо, а на основі стандартів і зразків та відповідних форм документів, в яких регламентуються номенклатура, обсяг, ціни, терміни й види поставки та ін.

Торгова рівновага	баланс попиту та пропозиції на світовому ринку.
Торгове сальдо	різниця вартісних обсягів експорту та імпорту.
Торговий оборот	сума вартісних обсягів експорту та імпорту.
Товарна група	група однорідних товарів за гармонізованою системою опису та кодування товарів.
Транзит товарів	переміщення товарів через територію України без будь-якого використання цих товарів на зазначеній території.
Умови торгівлі	реальні умови, на яких країна продає експортні та купує імпортні товари. Їх вимірюють як співвідношення індексу цін на експортні товари до індексу цін на імпортні товари.
Упущена вигода	дохід або прибуток, який міг би одержати суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності в разі здійснення зовнішньоекономічної операції і який він не одержав внаслідок дії обставин, що не залежать від нього, якщо розмір його передбачуваного доходу або прибутку можна обґрунтувати.
Фактори виробництва	ресурси, які необхідно затратити для виробництва товару:
загальні	ті, які можна застосовувати в різних галузях для створення різноманітної продукції; мають високу міжнародну мобільність;
основні	ті, що країна отримала від природи або в результаті тривалого історичного розвитку; мають низьку міжнародну мобільність;

розвинуті	ті, що придбані країною в результаті інтенсивних пошуків і капіталовкладень; мають високу міжнародну мобільність;
спеціальні	ті, які можна застосовувати для випуску в одній галузі або для створення однієї чи дуже вузької групи продукції; мають низьку міжнародну мобільність.
Чистий експорт	експорт товарів і послуг за мінусом імпорту.
Чистий імпорт	імпорт товарів і послуг за мінусом експорту.

МІЖНАРОДНА ТОРГОВА ПОЛІТИКА

Вимога про вміст місцевий компонентів	прихований метод торгової політики держав, який законодавчо встановлює частку кінцевого продукту, яку мають продукувати національні виробники, якщо такий продукт призначається для продажу на внутрішньому ринку.
Війна мит	встановлення мита однією країною у відповідь на введення мита іншою країною призводить до зменшення переваг від міжнародної торгівлі та зниження рівня добробуту в кожній із країн зокрема та у світі в цілому.
Внутрішні податки та збори	приховані методи торгової політики, спрямовані на збільшення внутрішньої ціни імпортного товару і скорочення тим самим його конкурентоспроможності на внутрішньому ринку.

Демпінг	експорт товарів за цінами, нижчими від собівартості, чи, принаймні, за нижчою ціною, ніж на внутрішньому ринку:
взаємний	зустрічна торгівля двох країн одним і тим самим товаром за заниженими цінами;
зворотний	завищення цін на експорт порівняно з цінами продажу тих самих товарів на внутрішньому ринку;
навмисний	тимчасове навмисне зниження експортних цін з метою витіснення конкурентів з ринку і наступного встановлення монопольних цін;
постійний	постійний експорт товарів за ціною нижче справедливої;
спорадичний	епізодичний продаж надлишкових запасів товарів на зовнішній ринок за заниженими цінами.
Державні закупки	прихований метод торгової політики, який вимагає від державних органів і підприємств купувати певні товари тільки у національних фірм, навіть незважаючи на те, що ці товари можуть бути дорожче імпортованих.
“Добровільне” обмеження експорту	кількісне обмеження експорту, яке базується на зобов’язанні одного з торгових партнерів обмежити або не розширювати обсяг експорту, прийнятому в рамках офіційної міжурядової або неофіційної угоди про встановлення квот на експорт товару.

Дотація (лат. dotatio – дар, пожертвування; від лат. dato – наділяю)	асигнування з державного бюджету, доплата, матеріальна допомога.
Експортне кредитування	метод фінансової нетарифної зовнішньоторгової політики, який передбачає фінансове стимулювання державою розвитку експорту національними фірмами.
Ембарго	накладання державою заборони (арешту) на ввезення чи вивезення іншими державами золота, іноземної валюти, окремих товарів.
Зовнішньоеконо- мічна діяльність	діяльність суб'єктів господарювання (українських та іноземних), побудована на взаємовідносинах між ними, як на території України, так і за її межами.
Квота	кількісний нетарифний захід обмеження експорту або імпорту товару певною кількістю або сумою на певний проміжок часу:
глобальна	встановлюється на експорт або імпорт певного товару на певний період часу і не залежить від того, з якої країни він імпортується або в яку країну він експортується;
групова	квота певної групи країн, які експортують або імпортують товар, встановлена межах глобальної квоти;
експортна (імпортна)	граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях;

індивідуальна	квота, встановлена в рамках глобальної квоти кожної країни, яка експортує або імпортує товар.
Кількісні обмеження	адміністративна форма нетарифного державного регулювання торгового обороту, яка визначає кількість і номенклатуру товарів, які дозволені до експорту або імпорту.
Контингент	кількісний нетарифний захід обмеження експорту або імпорту товару, який визначається кількістю або сумою і має сезонний характер.
Ліцензії	дозволи, які видають державні органи на експорт або імпорт товарів у встановлених кількостях за певний проміжок часу:
автоматичні	дозволи, які видаються негайно після отримання від експортера заяви яку не може відхилити державний орган;
генеральні	дозволи ввезти або вивезти товар протягом року без обмеження кількості угод;
глобальні	дозволи ввезти або вивезти певний товар до будь-якої країни світу за певний проміжок часу без обмеження кількості або вартості;
експортні (імпортні)	належним чином оформлене право на експорт (імпорт) протягом встановленого строку певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування;
разові	письмові дозволи строком на 1 рік на ввезення або вивезення, які видає уряд конкретній фірмі на здійснення однієї зовнішньоторговельної угоди;

спеціальні	належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів.
Ліцензування	регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом дозволів, які видають державні органи на експорт або імпорт товарів у встановлених кількостях за певний проміжок часу.
Мито	обов'язковий грошовий внесок, який стягується митними органами при перетині товаром її митного кордону (при імпорті або експорті товару).
Мита:	
автономні	мита, які вводяться на основі односторонніх рішень органів державної влади країн;
адвалорні	мита, які нараховуються у відсотках до митної вартості оподаткованих товарів;
антидемпінгові	мита, які застосовуються у випадку ввезення на територію країни товарів за ціною нижчою, ніж їх нормальна ціна в країні експорту, якщо такий імпорт завдає шкоди місцевим виробникам подібних товарів або заважає організації і розширенню національного виробництва таких товарів;
експортні	мита, які накладаються на експорті товари при випуску їх за межі митної території держави;

змінні	мита, ставки яких можуть змінюватись у встановлених органами державної влади випадках;
імпортні	мита, які накладаються на імпортні товари при випуску їх для вільного обігу на внутрішньому ринку країни;
комбіновані	поєднують у собі адвалерні й специфічні мита;
компенсаційні	мита, які накладаються на імпорт тих товарів, при виробництві яких прямо або непрямо використовувалися субсидії, якщо їх імпорт завдає шкоди національним виробникам таких товарів;
конвенційні	мита, які встановлюються на базі двосторонньої або багатосторонньої угоди;
номінальні	ставки, вказані в митному тарифі;
постійні	мита, ставки яких одночасно встановлені органами державної влади і не можуть змінюватися залежно від обставин;
преференційні	мита, які мають нижчі ставки порівняно зі звичайно діючими митами, які накладаються на підставі багатосторонніх угод на товари, виготовлені в країнах, що розвиваються;
сезонні	мита, які застосовуються для оперативного регулювання міжнародної торгівлі продукцією сезонного характеру, головним чином сільськогосподарської;

специфічні	мита, які нараховуються у встановленому розмірі фізичної характеристики товару;
транзитні	мита, які накладаються на товари, що перевозяться транзитом через територію даної країни.
Митна вартість товару	ціна товару, яка нормально встановлюється на відкритому ринку між незалежним продавцем і покупцем, за якою він може бути проданий у країні призначення в момент пред'явлення митної декларації.
Митне регулювання	регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України.
Митний бар'єр	обмеження імпорту внаслідок встановлення високих митних тарифів.
Момент здійснення експортного (імпортного) контракту	момент, на який здійснено всі обов'язки за зазначеним контрактом, включаючи оформлення векселів (тратт) або укладення кредитних угод.
Момент здійснення експорту (імпорту)	момент перетину товаром митного кордону України або переходу права власності на зазначений товар, що експортується чи імпортується, від продавця до покупця.

Моральна шкода	шкода, яку заподіяно особистим немайновим правам суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та яка призвела або може призвести до збитків, що мають матеріальне вираження.
Нетарифний бар'єр	обмеження імпорту внаслідок встановлення інших виробничих, споживчих, екологічних стандартів, а також добровільного обмеження експорту.
Обмежувальна ділова практика	здійснення індивідуальних або колективних заходів, спрямованих на обмеження конкуренції та монополізацію виробництва, розподілу, обміну, споживання товарів і одержання надприбутків.
Політика вільної торгівлі	політика мінімального втручання держави у зовнішню торгівлю, що розвивається на основі вільних ринкових сил попиту та пропозиції. Така політика базується на усуненні будь-яких перешкод до ввезення та вивезення іноземних та вітчизняних товарів.
Політика "Лесе-фер"	політика державного невтручання в економіку і свободу конкуренції.
Протекціонізм	державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції з використанням системи обмежень імпорту:
селективний	скерований проти окремих країн або окремих видів товарів;
галузевий	скерований на захист окремих галузей, найчастіше сільського господарства;
колективний	проводиться об'єднаннями країн щодо країн, які не входять у ці об'єднання;

прихований здійснюється методами внутрішньої економічної політики.

Попередні імпортні депозити внесення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на безпроцентні рахунки у банках, які обслуговують їх на території України, на період від моменту набрання договорами (контрактами), що ними укладаються, юридичної сили до моменту проходження товарами, що поставляються згідно із зазначеними договорами (контрактами), через митний кордон України або передачі товарів іноземними суб'єктами господарської діяльності на території України, грошових коштів у валюті договору (контракту) в сумі, визначеній у встановлених процентах до вартості відповідного договору (контракту).

Постійне місцезнаходження місцезнаходження офіційно зареєстрованого головного органу управління (контори) суб'єкта господарської (зовнішньоекономічної) діяльності.

Постійне місце проживання місце проживання на території якої-небудь держави не менше одного року фізичної особи, яка не має постійного місця проживання на території інших держав і має намір проживати на території цієї держави протягом необмеженого строку, не обмежуючи таке проживання певною метою, і за умови, що таке проживання не є наслідком виконання цією особою службових обов'язків або зобов'язань за договором (контрактом).

Представництво іноземного суб'єкта господарської діяльності установа або особа, яка представляє інтереси іноземного суб'єкта господарської діяльності в Україні і має на це належним чином оформлені відповідні повноваження.

<p>Режим найбільшого сприяння</p>	<p>закріплення в міжнародній торговельній угоді умови, згідно з якою передбачено надання державами одна одній усіх прав, переваг і пільг щодо податків, мита, митних зборів, якими користується і (чи) буде користуватися будь-яка третя країна.</p>
<p>Режим преференційний</p>	<p>особливий пільговий режим, що надається однією державою іншій без поширення на треті країни. Може здійснюватися шляхом митних знижок на імпортовані товари, пільгового кредитування і страхування зовнішньоторговельних операцій, спеціального валютного режиму, а також надання фінансової чи технічної допомоги.</p>
<p>СВІФТ (англ. Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications (SWIFT) – Товариство всесвітніх міжбанківських фінансових телекомунікацій)</p>	<p>автоматизована система здійснення міжнародних грошових розрахунків і платежів із використанням комп'ютерів і міжбанківських комунікацій.</p>
<p>СІФ (англ. Cost, Insurance and Freight (CIF) – вартість, страхування, фрахт)</p>	<p>умова продажу товару, згідно з якою до ціни реалізації включають його вартість, а також усі витрати на страхування і транспортування до місця призначення.</p>

Субсидія	грошова виплата, направлена на підтримку національних виробників і непрямую дискримінацію імпорту.
Субсидії:	
внутрішні	найбільш прихований фінансовий метод торгової політики і дискримінація імпорту, яка передбачає бюджетне фінансування виробництва всередині країни товарів, які конкурують з імпортом;
експортні	фінансовий нетарифний метод торгової політики, який передбачає бюджетні виплати національним експортерам, що дає змогу продавати товар іноземним покупцям за нижчою ціною, ніж на внутрішньому ринку, і збільшувати тим самим експорт;
непрямі	приховане дотування експортерів шляхом надання пільг зі сплати податків, пільгових умов страхування, позик за заниженою ставкою, повернення імпортних мит тощо;
прямі	безпосередні виплати експортеру після здійснення ним експортної операції на суму різниці його витрат і отриманого ним доходу.
Тарифна ескалація	збільшення рівня митного оподаткування товарів за ступенем зростання їх обробки.
Технічні бар'єри	приховані методи торгової політики, які виникають у зв'язку з тим, що національні технічні, адміністративні та інші норми і правила побудовані так, щоб перешкоджати ввозу товарів з-за кордону.

Торговий договір	вид міждержавних угод, який встановлює принципи і режими двосторонньої торгівлі.
ФОБ (англ. Free on Board (FOB) – франко борт, вільний на борту)	комерційні умови постачання та оплати товарів у міжнародній торгівлі (здебільшого – морських перевезеннях), за яких продавець зобов'язаний власним коштом доставити товар до борту судна, зафрахтованого покупцем. Продавець оплачує всі витрати в разі пошкодження чи втрати товару в дорозі до моменту його доставки на борт судна.
Фрахт (нім. Fracht – вантаж)	плата за транспортування вантажів водним шляхом або за використання судна для перевезень вантажів протягом певного часу. Обчислюють множенням ринкової фрахтової ставки на кількість вантажу.
Ярмарки і виставки міжнародні	конкурсний порядок укладення договорів купівлі-продажу чи підяду, за якого покупець або замовник оголошує конкурс для продавців чи підрядників, у т.ч. іноземних, на товар або послуги і підписує контракт із тим, хто запропонує вигідніші умови.

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ

Послуга	цілеспрямована дія економічного змісту, результат якої виражається в термінах споживання, вартості та проявляється як задоволення конкретної потреби людини:
нефакторні послуги	види послуг (транспорт, мандри, інші не фінансові послуги), не пов'язані з факторами виробництва;

послуги пов'язані з інвестиціями	банківські, готельні й професійні послуги, тобто послуги, що супроводжують інвестиції;
послуги пов'язані з торгівлею	транспорт, страхування тощо, тобто послуги, які супроводжують торгівлю;
факторні послуги	платежі, які виникають у зв'язку з міжнародним рухом факторів виробництва, передусім капіталу і робочої сили (доходи на інвестиції, ліцензійні платежі, заробітна плата, яка виплачується нерезидентам).
Мандрівник	людина, яка перебуває менше року в країні, де вона не є резидентом, якщо вона не співробітник урядової установи (посольства, військової бази) іншої країни або не член його сім'ї і не працює на резидента.
Турист	мандрівник, якщо він провів хоча б одну ніч у країні відвідування.
Міжнародні поїздки	товари і послуги, які купують мандрівники за кордоном, якщо вони перебувають там не менше року і вважаються нерезидентами.
Міжнародний транспорт	послуги всіх видів транспорту (морського, трубопровідного, повітряного, наземного, річкового і космічного), які надаються резидентами однієї країни резидентам іншої країни.
Мобільність:	
покупця	звичайно ґрунтується на тому, що за кордоном він зможе отримати послугу, якої або немає в його країні (туризм), або якість її вища (освіта, медична допомога), або вартість її нижча (складування товарів, ремонт суден);

продавця звичайно ґрунтується на тому, що покупець перебуває за кордоном і не може переміститись до продавця (аудиторські й бухгалтерські послуги для підприємств), або на специфічному характері самої послуги (будівництво).

МІЖНАРОДНИЙ РУХ КАПІТАЛУ. ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ. ПОРТФЕЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Боргові розписки (ноти) короткострокові грошові інструменти (3-6 місяців), що випускаються позичальником на своє ім'я за домовленістю з банком, який гарантує їх розміщення на ринку, придбання нереалізованих, пролонгацію кредиту та надання резервних коштів.

Брокер (інвестиційний) фізична особа або інвестиційний інститут, які мають право виконувати посередницькі операції на ринку цінних паперів за рахунок клієнта та за його дорученням.

Брокер (фінансовий) різновид інвестиційного інституту, головним напрямом діяльності якого є посередницькі (агентські) послуги щодо купівлі-продажу цінних паперів за кошт та за дорученням клієнта (на підставі договору комісії чи доручення).

Вільна економічна зона частина території держави, на якій встановлено спеціальний правовий режим економічної діяльності й порядок застосування законодавства країни, орієнтованого на посилення зовнішньоекономічних зв'язків, насамперед за рахунок залучення іноземного капіталу.

<p>“Втеча” капіталу</p>	<p>стихийний, не регульований державою вплив грошових коштів підприємств і населення (валюти) за кордон із метою більш надійного і вигідного їх розміщення, а також для того, щоб уникнути інфляції, високого рівня оподаткування чи експропріації.</p>
<p>Гарантія ризику інвестицій</p>	<p>державна гарантія щодо ризику капітальних вкладень, які спрямовуються за кордон для інвестування в державний сектор іншої країни.</p>
<p>Джобер (англ. Jobber- біржовий маклер)</p>	<p>посередник на фондовій біржі. На відміну від брокера, купує і продає акції та інші цінні папери за свій кошт, а прибуток отримує від курсової різниці.</p>
<p>Дивіденд (від лат. dividendum-те, що підлягає розподілові)</p>	<p>1) частина чистого прибутку акціонерного товариства, яку щорічно розподіляють серед акціонерів відповідно до частки їх участі у власному капіталі товариства; 2) платіж здійснюваний юридичною особою – емітентом корпоративних прав чи інвестиційних сертифікатів на користь власника таких корпоративних прав (інвестиційних сертифікатів) у зв’язку з розподілом частини прибутку цього емітента, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку.</p>
<p>Дилер (від англ. dealer, букв – торговець, перекупник)</p>	<p>фізична або юридична особа, що займається перепродажем товарів, а також цінних паперів і валют. Головною особливістю операцій Д. є те, що він провадить їх від свого імені та власним коштом.</p>

Експортно-виробничі зони	зони призначені для виробництва товарів для експорту. Вони мають право на безмитну торгівлю у митному і торговельному режимі країни і надають іноземним інвесторам податкові, і фінансові пільги.
Експропріація	примусове (без відшкодування чи оплачуване) позбавлення власності.
Експорт (вивіз) капіталу	одностороння міграція капіталу для розміщення за кордоном з метою отримання прибутку від підприємницької діяльності. Він здійснюється у формі банківського переказу чи у формі поставок засобів виробництва для реалізації комерційних проектів.
Екстериторіальність	застосування урядами національного законодавства до закордонних операцій компаній своєї країни.
Інвестиція	господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно.
Іноземні інвестиції	всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.
Інвестиції:	
інтелектуальні	інвестиції, що передбачають купівлю патентів, ліцензій, ноу-хау, підготовку та перепідготовку персоналу.

капітальні	інвестиції, що спрямовуються у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання, створення необоротних активів (включаючи необоротні матеріальні активи, призначені для заміни діючих, і устаткування для здійснення монтажу), а також авансові платежі для фінансування капітального будівництва.
фінансові	активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.
Інвестиції у виробничі активи	вкладення в основні фонди, запаси матеріальних оборотних засобів, цінності.
Інвестиції у невиробничі активи	інвестиції в землю, надра, водні ресурси та ін.
Інвестор (англ. investor – вкладник)	юридична або фізична особа, що робить інвестиції, джерелом яких є власні запозичені або залучені ресурси у формі фінансових коштів, майна, інтелектуальної власності та ін.
Інвестор інституціональний	кредитно-фінансовий інститут, який є тримачем цінних паперів.
Інвестиційний клімат	<p>1) сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процесу інвестування народного господарства (на макрорівні) та окремих підприємств, компаній, галузей (на мікрорівні);</p> <p>2) сукупність чинників економічного, політичного, правового та соціального характеру, які бере до уваги інвестор, ухвалюючи рішення щодо здійснення інвестицій.</p>

Інвестиційна позиція	співвідношення активів, якими володіє країна за кордоном, та активів, якими володіють іноземці в даній країні.
Інвестиційна політика	1) комплекс урядових рішень, які визначають основні напрями, джерела та обсяги використання капітальних вкладень в економіку, різні її сфери та галузі; 2) загальнодержавні принципові рішення і заходи, що визначають напрями використання капітальних вкладень у сферах і галузях економіки з метою забезпечення ефективності та пропорційності її розвитку, усунення міжгалузевих і внутрішньогалузевих диспропорцій, досягнення оптимальних співвідношень між розвитком матеріального виробництва і невиробничої сфери.
Інвестиційний портфель	сукупність цінних паперів, які купує банк з метою вкладення капіталу в прибуткові об'єкти.
Інвестиційний ризик	ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у процесі інвестиційної діяльності підприємства.
Капітал:	
довгостроковий	вкладення капіталу на термін понад 5 років;
середньостроковий	вкладення капіталу на термін від 1 до 5 років;
короткостроковий	вкладення капіталу на термін до 1 року;

офіційний (державний)	кошти з держбюджету, які переміщуються за кордон або приймаються з – за кордону за рішенням уряду, а також за рішенням міжурядових організацій;
неофіційний (приватний)	це засоби приватних фірм чи організацій, які направляються за кордон або приймаються з – за кордону за рішенням їх керівних органів; це інвестиції капіталу, надання торгових кредитів, міжбанківське кредитування тощо;
позичковий (кредитний)	засоби, які надаються в кредит з метою отримання процентів;
підприємницький	це засоби, які вкладаються у виробництво з метою отримання доходу. Вивезення підприємницького капіталу означає створення власниками капіталу підприємств на території іншої країни.
Країна: базування	країна, в якій розташований головний підрозділ міжнародної корпорації;
що приймає	країна, в якій міжнародна корпорація має дочірні, асоційовані компанії або філії, створені на основі прямих інвестицій.
Компанія: асоційована	підприємство в якому прямий інвестор-нерезидент володіє часткою капіталу, яка менше 50%;
дочірня	підприємство, в якому прямий інвестор-нерезидент володіє часткою капіталу, яка перевищує 50 %;
філія	підприємство, яке повністю належить прямому інвестору.

Конфіскація (майна або окремих предметів)	додаткове кримінальне покарання, яке полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке належить засудженому на праві власності.
Концесія (лат. concessio – дозвіл, поступка)	1) договір про передання державою в експлуатацію іноземним фірмам чи приватним підприємцям на певних умовах підприємств, землі, надр, інших господарських об'єктів із метою відбудови та розвитку національної економіки й освоєння природних ресурсів; 2) винагорода, яку отримують банки за організацію продажу знову випущених цінних паперів.
Корпорації:	
міжнародна	форма структурної організації великої корпорації, яка здійснює прямі інвестиції у різні країни світу;
багатонаціональна	головна компанія належить капіталу двох і більше країн, а філії також знаходяться в різних країнах;
транснаціональна	головна компанія належить капіталу однієї країни, а філії розташовані у багатьох країнах світу.
Міжнародний кредит	позики в грошовій або товарній формі, що надаються кредиторами однієї сторони позичальникові іншої сторони на визначених умовах.
Націоналізація	вилучення з приватної власності осіб у власність держави землі, промислових і транспортних підприємств або цілих галузей економіки.

Науково-технологічна зона

певна територія, на якій є вищий навчальний заклад (чи кілька), науково-дослідний центр міжнародного рівня та відповідна технологічна інфраструктура задля впровадження наукових розробок в практику.

Преша така зона була створена в США неподалік від Сан-Франціско на Тихоокеанському узбережжі (в субтропіках) в містечку Сан-Хосе на базі Стенфордського університету (ця зона спеціалізується на виробництві мікропроцесорів та комп'ютерів з використанням сілікону-кремнію і отримала назву "Сіліконова долина").

Науково-технологічні парки (технопарки)

менші за територією зони, де навколо технічного університету чи науково-дослідного центру розміщуються декілька фірм, що займаються впровадженням своїх розробок в галузі високих технологій та наукомістких виробництв.

✓ В США на базі Гарвардського університету та Масачусетського технологічного інституту в місті Бостон – науково-технологічних парк „Шоссе-128”;

✓ В Європі створені у Великій Британії – навколо Кембриджського університету, де виробляється оптика та комп'ютерні технології.

✓ У Франції налічується 40 таких парків.

✓ У ФРН більше 20.

Нормальна компенсація інвестору	компенсація, що є достатньою (виплачується справедлива ринкова вартість підприємства), ефективною (виплачується у прийнятній для інвестора валюті за ринковим курсом на день переказу), швидкою (виплата виключає необґрунтовані затримки, а у разі їх виникнення інвестору виплачується ринковий процент за затриманими сумами).
Облігації	цінні папери з граничним терміном погашення, що надають право власникові отримувати фіксований дохід від їх номінальної вартості.
Опціони	цінні папери, які дають право, але не зобов'язують купити або продати пакет цінних паперів протягом визначеного терміну.
Офшор (англ. off-shore – поза берегом)	фінансові центри, які залучають іноземний капітал через надання спеціальних податкових та інших пільг іноземним компаніям, що реєструються в країні розміщення центру.
Передплатні сертифікати	особливий вид цінних паперів, що випускаються разом з облігаціями чи привілейованими акціями і дають їх власнику право на покупку визначеної кількості звичайних акцій за обговореною ціною протягом визначеного періоду.
Прості векселі	письмові боргові зобов'язання, що надають беззаперечне право їх власникові по закінченні терміну зобов'язання вимагати від боржника сплати визначеної на векселі суми.

Підприємство з іноземними інвестиціями	акціонерне або неакціонерне підприємство, в якому прямому інвесторові – резиденту іншої країни належить більше 10% звичайних акцій і голосів (у акціонерному підприємстві) або їх еквівалент (в неакціонерному підприємстві).
Пільговий міжнародний кредит	міжнародний кредит, що надається на пільгових умовах: <ul style="list-style-type: none"> - на тривалий термін; - по занижених ставках у відсотках; - по безпроцентному кредиті.
Податкові гавані	невеликі держави і території, які здійснюють політику залучення позичкових капіталів, надаючи податкові та інші пільги.
Порто-Франко	частина державної території, в межах якої дозволено перевезення товарів без сплати мита.
Портфельні інвестиції	вкладення капіталу в іноземні цінні папери, які не надають інвестору права реального контролю об'єкта інвестування.
Портфельний ризик	сукупний ризик втрати капіталу, вкладеного в інвестиційний портфель. Рівень П.р. завжди нижчий від рівня ризику окремих інвестиційних інструментів, які входять до нього.
Право входу	сукупність правил, з дотриманням яких ТНК дозволяється створювати філію на території суверенної держави.
Прямий інвестор	державні й приватні організації, фізичні та юридичні особи, а також їх об'єднання, які володіють підприємством з прямими інвестиціями за кордоном.

Прямі інвестиції	вкладення капіталу з метою отримання довгострокового економічного інтересу в країні вкладення капіталу, що забезпечує контроль інвестора над об'єктом розміщення капіталу.
Реінвестиції	повторні інвестиції за рахунок використання прибутку, отриманого від первинного вкладення.
Репатріація капіталів	повернення капіталів і дивідендів на них із-за кордону до країни, з якої їх було вивезено.
Реструктуризація зовнішнього боргу	зміна початкового графіка обслуговування боргу або зміна форми такого обслуговування, що забезпечується переоформленням попередніх боргових зобов'язань.
Свопи	зобов'язання з купівлі-продажу цінних паперів за поточним курсом з одночасним заключенням угоди про зворотну продаж-купівлю активів через певний термін.
Спеціальна економічна зона (в Україні)	територія, в межах якої відповідним законом України встановлюється і діє спеціальний правовий режим господарської діяльності та спеціальний порядок застосування і дії законодавства України.
Справедливий і недискримінаційний режим	передбачає надання іноземним інвесторам правового режиму, який є таким же сприятливим, як і для національних інвесторів.

Спільні підприємства

підприємства, які базуються на спільному капіталі у об'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів та ризиків.

Спільна підприємницька (господарська) діяльність

діяльність, що базується на співробітництві між суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарської діяльності і на спільному розподілі результатів та ризиків від її здійснення.

Територія пріоритетного розвитку

територія держави, на якій склалися несприятливі соціально-економічні й екологічні умови, незадовільна зайнятість та низький рівень доходів населення (депресивна територія) й на якій вводиться спеціальний режим інвестиційної діяльності для створення нових робочих місць.

Технополіс

центр впровадження досягнень науки і техніки. Це як правило, нове місто, в якому запроваджуються у виробництво новітні розробки, а також проживає населення.

✓ *В Японії створений технополіс в місті Акуба під Токіо;*

✓ *у Франції м.Тулуза є центром наукомістких галузей виробництва, зокрема аерокосмічних.*

✓ *Софія-антиполіс біля Ніци спеціалізується на електроніці, інформатиці та фармакології.*

✓ *Такі технополіси вже є у США та країнах ЄС.*

Торгово-складські зони	зони, у яких товари іноземного походження можуть зберігатися, продаватися й купуватися без оплати звичайних мит.
Фінансові деривативи	похідні (вторинні) фінансово-грошові інструменти, що засвідчують право їх власника на купівлю або продаж первинних цінних паперів.
Фондова біржа	організаційно оформлений і регулярно функціонуючий ринок, на якому ведуть торгівлю цінними паперами.
Ф'ючерси	зобов'язання (як правило, короткострокові) продати пакет акцій з отриманням оплати через певний час після підписання угоди за ціною, визначеною в контракті.

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ

Біженці	особи, що змушені емігрувати зі своєї країни внаслідок будь-якої загрози (політичної, релігійної, національної).
Валова міграція	сума потоків еміграції та імміграції.
“Відплив інтелекту”	міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів.
Внутрішня міграція	зміна місця проживання осіб у межах національних кордонів країни.
Внутрішньоконтинентальна міграція	переміщення населення між країнами в межах одного континенту.

Глобалізація ринку праці	формування єдиного механізму узгодження попиту та пропозиції робочої сили незалежно від країни проживання тієї чи іншої людини і розвивається на фоні глобалізації економіки.
Зовнішня міграція	переміщення населення з однієї країни в іншу.
Еміграція	виїзд працездатного населення з певної країни за її межі.
Імміграція	в'їзд працездатного населення в певну країну з-за її меж.
Реєміграція	повернення на батьківщину емігрантів на постійне місце проживання.
Маятникова міграція	постійна робота в одній країні при проживанні в іншій, як правило, прикордонній країні за наявності необхідних міжнародних угод між країнами.
Міграція робочої сили	переселення працездатного населення з одних держав в інші на термін більше року, яке викликане причинами економічного або неекономічного характеру.
Міграційне сальдо	різниця еміграції з країни та імміграції в країну.
Міграційна політика	один із напрямів демографічної політики як сукупність засобів і заходів цілеспрямованого впливу на міграційний рух населення.
Мігранти	особи, які переміщуються.
Міжконтинентальна міграція	переміщення населення між країнами різних континентів.

Нелегальна міграція	самовільне переміщення населення щодо кордонів країни всупереч законодавству.
Організована міграція	переміщення населення згідно з національним законодавством (наприклад, за візовим режимом).
Переселенці	ті, що переїзять на постійне місце проживання.
Світовий ринок праці	система відносин, що виникають з приводу узгодження попиту та пропозиції світових трудових ресурсів, умов формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту, які виникли через нерівномірність кількісного та якісного розміщення робочої сили в країнах світу та розбіжності в національних підходах до її відтворення.
Світовий ринок робочої сили	організаційна структура міжнародної робочої сили. Найважливішими функціями С.р. р.с. є: регулювання попиту і пропозиції та структури робочої сили; порівняння національних вартостей і формування інтернаціональної ціни робочої сили; розподіл робочої сили між секторами світового господарства, між країнами і регіонами.
Сезонна міграція	щорічна міграція на період певного сезону (як правило, для збирання врожаю сільсько-господарських культур) з подальшим поверненням на батьківщину.
Тимчасова міграція	робота за кордоном протягом певного обмеженого часу з подальшим поверненням на батьківщину або переїздом в іншу країну.
Трудовий дохід	заробітна плата та інші виплати готівкою або в натуральній формі, які отримують приватні особи

– нерезиденти за роботу, яку виконують для резидентів, які за це платять.

Фронтальєри мігранти, які щоденно перетинають національний кордон, щоб працювати в сусідній країні.

Чиста міграція різниця між потоками імміграції та еміграції.

МІЖНАРОДНА ПЕРЕДАЧА ТЕХНОЛОГІЇ

Інтелектуальна власність власність на результати інтелектуальної діяльності та продукти інтелектуальної творчої праці, які щодо юридичних відносин є сукупністю об'єктів авторського винахідницького права, а також прав, пов'язаних з різними видами промислової власності та захистом від недобросовісної конкуренції.

Інтелектуальний продукт результати інтелектуальної, розумової, духовної та творчої діяльності, втілені у відкриттях, винаходах, патентах, наукових звітах і доповідях, проектах, раціоналізаторських пропозиціях, творах літератури, мистецтва, музики та ін.

Інтелектуальні інвестиції вкладення коштів у підготовку фахівців, науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, “ноу-хау”, що передбачає отримання патентів, ліцензій, розробку програм для комп'ютерів та інші види інтелектуальної діяльності. І.і. є найприбутковішими.

Інжиніринг надання технологічних знань, необхідних для придбання, монтажу і використання куплених або орендованих машин і обладнання.

Копірайт	ексклюзивне право автора літературного, аудіо – або відео твору на показ і використання своєї роботи.
Ліцензійні платежі	винагорода ліцензіару, яку виплачує ліцензіат за використання предмета угоди.
Ліцензійні угоди	міжнародна торгова угода, за якою власник винаходу або технічних знань надає іншій стороні дозвіл на використання в певних межах своїх прав на технологію.
Ліцензія	дозвіл, який видає власник технології (ліцензіар), захищеної або не захищеної патентом, зацікавленій стороні (ліцензіату) на використання цієї технології протягом певного часу і за певну плату.
Міжнародна передача технології	міждержавне переміщення науково-технічних досягнень на комерційній або безоплатній основі.
“Ноу-хау”	надання технічного досвіду і секретів виробництва, що поєднує відомості технологічного, економічного, адміністративного, фінансового характеру, використання яких забезпечить певні переваги.
Патент	свідоцтво, яке видається компетентним урядовим органом винахіднику і яке засвідчує його монопольне право на використання цього винаходу.
Патентна угода	міжнародна торгова угода, за якою власник патенту поступається своїми правами на використання винаходу покупцеві патенту.

Рентинг	короткотермінова оренда машин і обладнання без права їх наступного придбання орендарем.
Роялті	періодичні відрахування від доходу покупця протягом періоду дії угоди, які залежать від прибутку, що отримується від комерційного використання ліцензії.
Технічна допомога	надання країнам допомоги на платній або безоплатній основі у сферах технології процесів, продуктів і управління.
Технічна співпраця:	
багатостороння	поєднує здійснення спільних проектів технічної співпраці декількома країнами щодо однієї країни – отримувача;
двостороння	здійснюється за угодами між урядами країни – донора і країни – отримувача допомоги.
Технічний прогрес:	
капіталозберігаючий	прогрес, що ґрунтується на технології, яка забезпечує збільшення продуктивності праці у відносно більшому ступені, ніж капіталу;
нейтральний	прогрес, що ґрунтується на одночасному збільшенні продуктивності обох факторів виробництва – і праці, і капіталу;
працевзберігаючий	прогрес, що ґрунтується на технології, яка забезпечує збільшення продуктивності капіталу у відносно більшому ступені, ніж праці.

Технологічні гранти	безвідплатна передача промислово розвиненими країнами технології, технологічно містких товарів або фінансових коштів на придбання технологій, навчання та перепідготовку персоналу.
Технологія	наукові методи досягнення практичних цілей.
Товарна марка	символ певної організації, який використовується для індивідуалізації виробника товару і не може бути використаний іншими організаціями без офіційного дозволу власника.
Франчайзинг (англ. franchising, букв. – угода про передання права на використання торгової марки)	<p>1) у широкому значенні – форма поєднання переваг великого і малого бізнесу, змістом якої є система взаємовідносин між франчайзером (материнською компанією) і франчайзі (малими підприємствами або окремими бізнесменами, виробничими чи функціонально-операційними компаніями);</p> <p>2) надання материнською компанією права дрібній фірмі вести протягом певного періоду свою справу під її опікуванням, використовуючи її обладнання та реалізуючи через неї свою продукцію.</p>
Франшиза (франц. franchise – вільність, привілей)	підприємство, створене на основі франчайзингу.
Хайринг	середньотерміновий договір оренди устаткування, одна з форм лізингу.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

Асоційоване партнерство стосується країн, які уклали угоди про асоціацію, не засідають у керівних органах ЄС та не беруть жодної участі в процесі ухвалення рішень. Вони залишаються зовнішніми партнерами ЄС, а не стають членами із спеціальним асоційованим статусом.

Асоційоване членство неповне, часткове членство держави, громадської організації, особи чи соціальної групи в якомусь об'єднанні. Таке членство відзначається обмеженим, порівняно з повним членством, колом прав і можливостей або й взагалі статусом спостерігача.

Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС) міждержавний форум, створений у 1989 р. і об'єднує 21 державу Азіатсько-Тихоокеанського регіону. У рамках робочих органів форуму продукуються регіональні правила ведення торгівлі, інвестиційної та фінансової діяльності, проводяться зустрічі галузевих міністрів і експертів.

Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) субрегіональне торговельно-економічне угруповання, що було створено у 1967 р., і об'єднує десять країн Південно-Східної Азії. Цілі створення – сприяння соціальному та економічному розвитку країн-членів, співробітництво в промисловості та сільському господарстві, проведення науково-дослідних робіт.

Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії (СААРК)	угруповання, що було створено в 1985 р. Об'єднує всі країни субрегіону: Індію, Пакистан, Бангладеш, Непал, Шрі-Ланку, Бутан, Мальдіви.
Бенілюкс	митний союз Бельгії, Люксембургу та Нідерландів, утворений у 1958 р., терміном на 50 років з метою скасування внутрішніх митних тарифів, координації фінансової та податкової (передусім опосередкованого оподаткування) політики.
Вертикальна інтеграція	передбачає об'єднання фірм, які функціонують у різних виробничих циклах.
Верховенство права	панування права у життєдіяльності громадянського суспільства і функціонування держави.
Гармонізація законодавства	процес цілеспрямованого зближення та узгодження нормативно-правових приписів з метою досягнення несуперечливості законодавства, усунення юридичних колізій, дотримання міжнародних, європейських та національних правових стандартів.
Горизонтальна інтеграція	виникає при злитті фірм, які виробляють подібні або однорідні товари з метою їх подальшої реалізації через спільну систему розподілу і отримання при цьому додаткового прибутку, і супроводжується виробництвом закордоном товарів, аналогічних тим, що виробляються в країні базування.

Глобалізація (від англ. Global – світовий, всесвітній)	<p>1) процес зміцнення зв'язків між найвіддаленішими куточками планети;</p> <p>2) процес поширення по всій планеті єдиних спільних для всього людства проблем (економічних, політичних, військових, екологічних);</p> <p>3) процес зростання вселюдських інтересів у всіх сферах людського буття, породжуваних поглибленням взаємозв'язків і взаємозалежності країн і народів.</p>
Глобальні проблеми сучасності	сукупність суперечливих процесів, які створюють загрозу нормальному розвитку і навіть самому існуванню всіх країн світу і потребують для відвернення цих катастрофічних наслідків їх спільних зусиль, тобто мають всеохоплюючий, планетарний, глобальний характер.
Глобалістика	система наукових знань про генезис і сучасний стан глобальних проблем, класифікацію цих проблем та обґрунтування практичних шляхів їхнього розв'язання.
Держава конфедеративна (від лат. confoederatio — спілка, об'єднання)	<p>союз суверенних держав, об'єднаних спільними керівними органами, створений для досягнення певних цілей, переважно зовнішньополітичних і воєнних. Утворює центральні органи, які мають повноваження, делеговані їм державами-членами союзу. Правова основа — договір, при конфедеративному устрої держави такою основою є конституція. Прикладом сучасної конфедеративної держави є Швейцарія (Швейцарський Союз).</p> <p>Європейська Асоціація Вільної Торгівлі Швейцарія є її членом і не входить до ЄС.</p>

Економічна інтеграція	процес економічної взаємодії країн, який приводить до зближення господарських механізмів та набирає форми міждержавних угод і узгоджено регулюється міждержавними органами.
Економічний простір	це економічно насичена територія, яка поєднує в собі різноманітні об'єкти і зв'язки між ними: <ul style="list-style-type: none"> - населенні пункти; - промислові підприємства; - господарсько-опановані і рекреаційні площі, транспортні, інженерні та комунальні мережі тощо.
Економічний регіоналізм	наслідок інтеграційних процесів, у результаті яких окремі групи країн створюють між собою більш сприятливі умови для торгівлі, інколи також для міжнародного руху факторів виробництва, ніж для всіх інших країн.
Економічний союз, або повна інтеграція	процес, який передбачає разом з єдиним митним тарифом і вільним рухом факторів виробництва координацію макроекономічної політики й уніфікацію законодавств у ключових сферах – валютній, бюджетній, грошовій.
Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ)	типова зона вільної торгівлі, створена Австрією, Великобританією, Данією, Норвегією, Португалією, Швейцарією, Швецією 1960 р. на Стокгольмській конференції. 1970 р. до ЄАВТ вступила Ісландія, а 1986-го – Фінляндія, яка з 1961 р. була її асоційованим членом. У зв'язку з вступом до ЄС з ЄАВТ вийшли Великобританія і Данія (1973 р.), а також Португалія (1986 р.), а в 1995 р. – Австрія Швеція і Фінляндія. На даний час членами ЄАВТ є Ісландія, Норвегія, Швейцарія і Ліхтенштейн.

Європейський економічний простір	зона вільного руху товарів, послуг, капіталів і робочої сили, що включає в себе країни ЄС і ЄАВТ (функціонує з 1994 р.).
Європейська інтеграція	процес, який поєднує економічну та політичну інтеграцію, спрямований на поступову уніфікацію національних економік європейських держав з метою подолання суперечності між інтернаціоналізацією господарського життя та обмеженими можливостями внутрішніх ринків.
Європейська Комісія	виконавчий орган Європейського Союзу. Її члени незалежні у своїй діяльності від національних урядів, хоча й призначаються ними. Єврокомісія складається з 28 комісарів і президента. Склад Комісії, призначеної строком на п'ять років, затверджується Європейським Парламентом. Кожний член Комісії відповідає за певну сферу політики ЄС і очолює відповідний підрозділ (так званий Генеральний Директорат).
Європейський Парламент	налічує 751 депутата. Найбільшу групу (96 депутатів) утворюють делегати від Федеративної Республіки Німеччини. Адміністрація Європейського парламенту (Європарламенту) знаходиться в Люксембурзі, а пленарні засідання відбуваються в Страсбурзі та Брюсселі. Європарламент разом з Радою міністрів ЄС приймає європейські закони. Право голосу парламент має у прийнятті рішень з питань бюджету ЄС, освіти, охорони довкілля, охорони здоров'я, культури тощо. Деякі рішення ЄС потребують обов'язкового схвалення Європарламенту. Це стосується прийняття нових країн у члени ЄС, призначення членів і президента Європейської комісії.

Європейська Рада	<p>означає регулярні зустрічі глав держави та урядів країн Європейського Союзу.</p> <p>Європейська рада приймає найважливіші політичні рішення в ЄС. Вона також визначає, якою бути політиці ЄС найближчим часом. З кінця 2009 року в ЄС існує посада голови (президента) Європейської ради, який обирається строком на два з половиною роки.</p>
<p>Європейський Союз (ЄС, Європейська Унія, Європейська Співдружність)</p>	<p>союз держав-членів Європейських Спільнот (ЄВС, ЄОВіС, Євратом), створений згідно з Договором про Європейський Союз (Маастрихтський Трактат), підписаним в лютому 1992 року і чинним із листопада 1993 р.</p>
Європейський суд	<p>судовий орган ЄС вищої інстанції. Проводить свої засідання в Люксембурзі. Регулює розбіжності між:</p> <ul style="list-style-type: none"> - державами-членами; - державами-членами й самим Європейським Союзом; між інститутами ЄС; - ЄС і фізичними або юридичними особами, включаючи співробітників його органів.
<p>Зона вільної торгівлі</p>	<p>інтеграційне угруповання країн, яке передбачає повне скасування митних тарифів за взаємної торгівлі зі збереженням національних митних тарифів щодо третіх країн.</p>
<p>Імплементация (лат. impleo – наповнюю, виконую)</p>	<p>здійснення, виконання державою міжнародних правових норм.</p>

Інтеграція (від лат. <i>integrum</i> - ціле, <i>integratio</i> - відновлення)	1) поєднання, взаємопроникнення. Це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле. Процес взаємозближення і утворення взаємозв'язків; 2) гуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур в рамках регіону, країни, світу.
Лісабонський договір	договір реформування або Лісабонська угода — нова базова угода щодо принципів функціонування Європейського Союзу. Офіційно іменується Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти.
Маастрихтський договір (англ. Maastricht Treaty) (формально, Договір про утворення Європейського Союзу)	відомий, як договір про Європейський Союз (ДЄС), був підписаний 7 лютого 1992 року в місті Маастрихт (Нідерланди) між членами Європейської спільноти і набрав чинності 1 листопада 1993 р. Це призвело до утворення Європейського Союзу. Договір став результатом окремих консультацій стосовно політичного і валютного союзів.
Маастрихтський саміт	зустріч Європейської Ради (1991р.), на якій було розглянуто звіти двох Міжурядових конференцій з політичного та економічного союзу і досягнуто домовленості щодо Угоди про Європейський Союз.
Митний союз	інтеграційне угруповання країн, яке передбачає узгоджене скасування групою країн національних митних тарифів та введення загального митного тарифу і єдиної системи нетарифного регулювання торгівлі щодо третіх країн.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	міжнародна організація, що об'єднує 34 країни світу, більшість з яких є країнами з високими доходами громадян та високим ІРЛП і розглядаються як розвинені. Договір про ОЕСР був підписаний 14 грудня 1960 р. в Парижі, але вступив у дію 30 вересня 1961 р. на базі Європейської організації економічного співробітництва з метою координації економічної політики країн-членів ОЕСР і погодженням програми допомоги країнам, що розвиваються.
Південноамериканський спільний ринок (МЕРКОСУР)	інтеграційне угруповання, що було створено на основі Асунсьонського договору, підписаного у 1991 році. До нього входять: Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай та Венесуела, як асоційовані члени – Чилі, Болівія, Перу, Колумбія та Еквадор.
Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА)	інтеграційне угруповання, що створено у 1994 році. Об'єднує США, Канаду та Мексику.
Політичний союз	інтеграційне угруповання країн, яке передбачає передачу національними урядами більшої частини своїх функцій у відносинах з третіми країнами наддержавним органам.
Політична інтеграція	сукупність політичних процесів, спрямованих на консолідацію, злиття суспільних, політичних, військових, економічних структур або етносів у рамках однієї держави або кількох держав з метою протидії деструктивним внутрішнім і зовнішнім чинникам.

Преференційні торгові угоди підписуються на двосторонній основі між окремими державами або між уже наявними інтеграційними угрупованнями й окремою країною або групою країн.

Принцип рівності означає, що жоден громадянин ЄС не може бути дискримінований з огляду на його громадянство, стать, расу, етнічне походження, релігію, переконання, фізичні чи психічні недоліки, а також вік чи сексуальну орієнтацію. Цей принцип виникає з положень договорів, правових актів та вироків Європейського Суду.

Принцип субсидіарності один із основоположних принципів Європейського Союзу, спрямований на забезпечення такого механізму ухвалення рішень, який був би якомога ближчий до громадян, і який передбачав би постійну перевірку обґрунтованості дій Європейського Співтовариства з погляду можливостей, що існують на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Принцип співвідносності згідно з ним жодні дії співтовариства не повинні виходити за рамки розумної доцільності, необхідної для досягнення цілей Європейського Союзу. У відповідності з цим принципом здійснюється перевірка масштабності заходу до якого може вдатися Співтовариство.

Пріоритет права Європейського Співтовариства над національним правом

даний принцип регулює, як потрібно поводитися, якщо виникає конфлікт між нормою національного права та правом ЄС.

За таких умов право ЄС має першість перед національною нормою, а тому в практиці судочинства Європейського Суду право ЄС завжди визнається пріоритетним стосовно внутрішньодержавних актів будь-якого типу.

Після набуття чинності нормою європейського права будь-який ухвалений раніше національний правовий акт, що суперечить їй, не може застосовуватися.

Рада міністрів ЄС (Рада Європейського Союзу)

основний орган з прийняття рішень, який збирається на рівні міністрів національних урядів, і його склад міняється залежно від обговорюваних питань (Рада міністрів закордонних справ, Рада міністрів економіки й т.д.).

У рамках Ради представники урядів держав-членів обговорюють законодавчі акти Співтовариства й приймають або відкидають їх шляхом голосування. Рішення в Раді приймаються або одногосно, або кваліфікованою більшістю, і вони не можуть бути скасовані.

У Раді міністрів діє система ротації, відповідно до якої представник кожного з держав-членів по черзі займає пост голови протягом шести місяців.

Ратифікація (лат. ratus – затверджений)

схвалення, затвердження верховним органом державної влади міжнародного договору, підписаного уповноваженим представником держави. Результатом ратифікації є оформлення спеціального документа-ратифікаційної грамоти.

Рахункова палата	почала роботу в 1977 році з метою перевірки всіх витрат ЄС або створених їм інститутів. Вона складається з 28 членів, що обирають на шість років і повністю незалежних у своїй діяльності.
Співдружність Незалежних Держав (СНД)	створена 8 грудня 1991 р. в садибі Віскулі (Біловезька пуца, Білорусь) як господарський, політичний та економічний союз Білорусі, Росії та України. 21 грудня на умовах Алма-Атинської угоди приєднались ще вісім колишніх республік СРСР (Азербайджан, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Таджикистан, Туркменістан та Узбекистан). 23 жовтня 1993 року до СНД приєдналася Грузія.
Спільний ринок	інтеграційне угруповання країн, в якому країни домовляються про свободу пересування не тільки товарів і послуг, а й факторів виробництва – капіталу і робочої сили.
Субсидіарність (англ. Subsidiarity)	організаційний і правовий принцип, згідно з яким спільнота вдається до будь-яких заходів лише в тому разі, якщо вони ефективніші за відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівнях (виняток становлять сфери виняткової компетенції Спільноти); один з основоположних принципів Європейського Союзу. Означає постійне оцінювання обґрунтованості дій ЄС з погляду наявних можливостей на національному, регіональному та місцевому рівнях.
Теорія митного союзу	теорія, за якою внаслідок утворення митного союзу виникають два типи ефектів: статичні (ефект створення торгівлі та ефект відхилення торгівлі) та динамічні.

Федерація (лат. foederatio — об'єднання, союз)	форма державного устрою, за якої вищі територіальні одиниці держави мають певну юридично визначену політичну самостійність, чим відрізняються від звичайних адміністративно-територіальних одиниць унітарної держави. Складові частини федерації – це своєрідні державоподібні утворення, які називають суб'єктами федерації, а територія федерації складається з територій її суб'єктів.
Чорноморське економічне співробітництво (ЧЕС)	інтеграційне угруповання, створене 25 червня 1992 року, коли глави держав одинадцяти країн-учасниць (Азербайджану, Албанії, Вірменії, Болгарії, Грузії, Греції, Молдови, Румунії, Росії, Туреччини та України) прийняли “Босфорську Заяву” та підписали “Стамбульську Декларацію” про Чорноморське економічне співробітництво (The Black Sea Economic Cooperation).

МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ

Валюта	готівкова частина грошової маси, яка циркулює з рук у руки у формі грошових банкнот і монет;
вільного використання	валюта, яка широко використовується для здійснення платежів за міжнародними угодами й активно продається і купується на головних валютних ринках;
іноземна	платіжний засіб інших країн, який законно або незаконно використовується на території певної країни;

конвертована	валюта, яка має здатність вільно обмінюватись для резидентів і нерезидентів на іноземну валюту і використовуватись в угодах з реальними і фінансовими активами;
національна	законний платіжний засіб на території країни, що її випускає;
повна	відсутність будь-якого контролю й обмеженість і щодо поточних, і щодо капітальних операцій;
резервна	валюта, в якій країни тримають свої ліквідні міжнародні резервні активи, що використовуються для покриття від'ємного сальдо платіжного балансу;
тверда	валюта, яка характеризується стабільним валютним курсом, зміни якого відбуваються переважно внаслідок фундаментальних макроекономічних закономірностей.
Девальвація	зниження курсу національної валюти, що вигідно експортерам.
Євровалюта	валюта, яка переказана на рахунок іноземних банків та використовується ними для операцій в усіх країнах, включаючи країну – емітента цієї валюти.
Європейська валютна система	створена країнами-членами ЄС зона координованого плавання щодо долара США курсів національних валют з метою забезпечення їх більшої стабільності.

Європейський валютно-економічний союз	стадія розвитку валютно-фінансової інтеграції країн ЄС, яка передбачає перехід до єдиної грошової політики, створення єдиного центрального банку і введення єдиної валюти (євро).
Євроринок валют	сукупність операцій з валютами, які діють поза країною походження.
Золотий стандарт	міжнародна валютна система, яка заснована на офіційному закріпленні країнами золотого вмісту одиниці національної валюти із зобов'язанням центральних банків купувати і продавати національну валюту в обмін на золото.
Золотовалютний стандарт	друга міжнародна валютна система, заснована на офіційно встановлених фіксованих паритетах валют до долара США, який, в свою чергу, був конвертованим у золото за фіксованим курсом.
Золотодевізний стандарт	міжнародна валютна система, заснована на офіційно встановлених фіксованих паритетах валют до долара США, який, в свою чергу, конвертувався в золото за фіксованим курсом.
Конвертація	здатність резидентів і нерезидентів вільно, без будь-яких обмежень, обмінювати національну валюту на іноземну та використовувати іноземну валюту в угодах з реальними та фіксованими активами:
внутрішня	право резидентів купувати, зберігати і здійснювати операції всередині країни з активами у формі валюти і банківських депозитів, деномінованих в іноземній валюті;

жорстка	якщо національна валюта має фіксований курс відносно іноземної;
за капітальними операціями	відсутність обмежень на платежі й трансферти за капітальними міжнародними операціями, які пов'язані з торгівлею товарами, послугами, міждержавними переказами доходів і трансфертів;
за поточними операціями	відсутність обмежень на платежі й трансферти за поточними міжнародними операціями, які пов'язані з торгівлею товарами, послугами, міждержавними переказами доходів і трансфертів;
зовнішня	право резидентів здійснювати операції з іноземною валютою з нерезидентами;
м'яка	якщо національна валюта має плаваючий курс щодо іноземної;
повна	відсутність будь-якого контролю і будь-яких обмежень за поточними і капітальними операціями;
товарна	здатність економіки генерувати достатню кількість товарів і послуг для задоволення попиту резидентів і нерезидентів, які здійснюють платежі в іноземній і національній валюті.
Міжнародна валютно-фінансова система	закріплена в міжнародних угодах форма організації валютно-фінансових відносин, які функціонують самостійно або обслуговують міжнародний рух товарів і факторів виробництва.
Міжнародна ліквідність	сукупність усіх платіжних інструментів, які можуть використовуватись у міжнародних розрахунках: золото, ВКВ у запасах держав,

кредитні гроші (векселі, банкноти, чеки, депозити), SDR (special drawing rights) (спеціальні права запозичення – СПЗ).

Міжнародні фінансові центри центри скупчення банків та інших кредитно-фінансових установ, які здійснюють міжнародні валютні та кредитні операції, угоди із золотом, цінними паперами. Найбільшими є Нью-Йорк, Лондон, Париж, Токіо, Франкфурт-на-Майні, Цюрих, Гонконг, Люксембург, Сінгапур, Шанхай та ін.

Паралельний обіг валюти використання і визнання законним платіжним засобом однієї або декількох іноземних валют у грошовій системі держави разом з національною валютою.

Ревальвація підвищення курсу національної валюти, що вигідно імпортерам.

Сучасна валютна система девізна валютна система з комбінуванням фіксованих та плаваючих валютних курсів, яка регулюється як на двосторонніх засадах шляхом угод між країнами, так і на багатосторонній основі – через механізми МВФ.

Форми паралельного обігу:

валютне заміщення використання іноземної валюти тільки як засобу обігу;

доларизація використання іноземної валюти як засобу обігу, одиниці розрахунку і засобу заощадження.

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ РИНКИ

Акції	цінні папери, які підтверджують право їх власника на частку в капіталі компанії і дають власнику право голосувати на щорічних зборах акціонерів, обирати директорів і отримувати у вигляді дивідендів частку від прибутку компанії.
Банківські позики	позики, що видаються банками приватному бізнесу як зовнішнє джерело фінансування.
Борг:	
гарантований державою	борг приватних фірм, платежі за яким гарантує держава;
державний	борг центрального або місцевого уряду й автономних урядових установ;
приватний негарантований	борг приватних фірм, платежі за яким не гарантуються державою.
Валютні ризики	група ризиків, що виникають у зв'язку з використанням декількох валют у міжнародних угодах.
Депозитарні розписки	цінні папери, які випускаються центральним банком і підтверджують його володіння акціями іноземних компаній.
Облігації	спосіб позикового корпоративного і міждержавного фінансування шляхом продажу облігацій, які є цінними паперами із середнім строком погашення 3-10 років, що видаються під заставу корпоративного або особистого майна:
бульдог-облігації	облігації, які розміщують іноземні фірми у Великобританії;

матадори	облігації, які розміщують іноземні фірми в Іспанії;
самурай-облігації	облігації, які розміщують іноземні фірми в Японії;
янки-облігації	облігації, які розміщують іноземні фірми у США.
Опціон	контракт, який дає покупцеві за певну плату право, яке не є обов'язковим, купити або продати на підставі стандартного контракту валюту на певний день за фіксованою ціною.
Паритет (від лат. paritas, paritatis – рівність)	ціна цінного папера, еквівалентна його номінальній вартості.
Рекапіталізація	обмін боргів на облігації боржників або надання нових кредитів з цільовим призначенням оплати минулих боргів.
Реструктуризація боргу	заходи, які за згодою боржників і кредиторів здійснюються для підтримання платоспроможності боржників у середньо- і довгостроковій перспективі:
перенесення платежів	перенесення строків платежів основної частини боргу, процентів за боргом або усіх платежів з обслуговування боргу на пізніший строк порівняно з попередньо узгодженим;
рекапіталізація	обмін боргів на облігації боржників або надання повних кредитів з цільовим призначенням минулих боргів;

скорочення суми боргів	зниження суми невиключеної заборгованості шляхом прямого списання частини боргу або продажу на вторинному ринку зі знижкою від номінальної вартості країни боржника або в які-небудь інші національні активи країни боржника.
Своп	операції, які поєднують купівлю-продаж фінансових активів на умовах негайної поставки (spot) з одночасною контругодою на строк (forward) з тими ж активами.
Спекуляція	операції банківських установ, фірм, юридичних і фізичних осіб з іноземними валютами, здійснювані з метою отримання прибутку від зміни валютних курсів у часі або на різних ринках, а також свідоме взяття на себе валютного ризику.
Страховання	система заходів щодо створення страхових (грошових) фондів, призначених для повного або часткового відшкодування втрат суб'єктами господарювання від непередбачуваних обставин.
Угоди спот	обмін двома валютами на основі простих стандартизованих контрактів з розрахунками за ними протягом двох робочих днів.
Фінансові деривативи	інструменти торгівлі фінансовим ризиком, ціни яких прив'язані до іншого фінансового або реального активу ціни певного товару або руху індексу цін на групу товарів; ціни певної акції або руху індексу цін на групу акцій; процентної ставки – фіксованої, плаваючої або їх комбінації.

Форвардні контракти	контракти, згідно з якими сторони домовляються обмінятися реальним чи фінансовим активом у кількості, що визначена у контракті, на певну дату за узгодженою ціною.
Ф'ючерси	стандартизовані форвардні контракти на валюту, торгівля якими відбувається на біржах.
Хеджування	компенсаційні дії, які вчиняє покупець або продавець на валютному ринку, щоб убезпечити свій дохід у майбутньому від зміни валютного курсу.
Цінні папери (державні)	документи, що засвідчують право на власність або належність до державної позики, зокрема акції державних підприємств, облігації державної позики, скарбничі векселі ат інші державні зобов'язання.
Цінні папери (гарантовані)	акції та облігації приватних підприємств, виплату дивідендів за якими гарантує уряд чи Центральний банк.
Цінні папери:	
акціонерні	грошовий документ, який обертається на ринку і засвідчує майнове право власника щодо особи, яка випустила цей документ;
боргові	грошовий документ, який обертається на ринку і засвідчує відносини позики власника документа щодо особи, яка випустила цей документ.

ТРАНСКОРДОННІ ВІДНОСИНИ

Єврорегіон форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами (общинами) або місцевими органами влади прикордонних регіонів першого і другого рівнів двох або більше держав, що мають спільний кордон, спрямована на координацію взаємних зусиль і здійснення ними узгоджених заходів у економічній, соціальній, культурній, гуманітарній та інших сферах життєдіяльності відповідно до національного законодавства і норм міжнародного права для розв'язання спільних глобальних проблем (нелегальна міграція, стан навколишнього середовища, охорона здоров'я, транскордонна злочинність, небезпека прикордонних кордонів), що зачіпають інтереси людей, які населяють його територію по обидва боки державного кордону.

“Європа регіонів” триступеневе формування, яке передбачає три рівні: Європейський Союз, національна держава, європейські регіони.

Карпатський єврорегіон єврорегіон в Центральній Європі вздовж Карпатських гір, що об'єднує 19 прикордонних адміністративно-територіальних одиниць:

- України: Львівську, Івано-Франківську, Закарпатську та Чернівецьку області;
- Польщі: Підкарпатське воєводство;
- Словаччини: Кошицький та Пряшівський краї;
- Угорщини: медье Боршод-Абауй-Земплен, Хайду-Біхар, Хевеш, Яс-Надькун-Сольнок та Сабольч-Сатмар-Берег;
- Румунії: повіти Біхор, Селаж, Сату-Маре, Марамуреш, Харгіта, Сучава та Ботошань.

Міжрегіональне співробітництво	співробітництво між регіональними і місцевими владами переважно в окремих секторах (не у всіх сферах життя) і за участі лише деяких суб'єктів; недостатньо організоване через коротку традицію співпраці; міжгалузеве в рамках Асамблеї Європейських регіонів (АЕВР).
Програма ТАСІС	програма, розроблена Європейським Союзом (ЄС) для колишніх пострадянських держав, за винятком країн Балтії і Монголії, з метою сприяння гармонійному і сталому розвитку економічного й політичного співробітництва з ЄС.
Прикордонне співробітництво	система економічних відносин, що формуються і розвиваються в процесі функціонування спільного виробництва, поділу праці та спеціалізації праці, відтворення продуктивних сил і визначаються дією економічних законів, нормативно-правовою базою та соціально-економічним середовищем прикордонних регіонів.
Прикордонна торгівля	вид міжнародного товарообміну, що здійснюється торговельними організаціями і фірмами прикордонних районів з іноземними партнерами суміжних держав; форма взаємовигідної співпраці, що сприяє зростанню товарообігу, розширенню міжнародного поділу праці, кооперації виробництва.
Прикордонний регіон	прилегла територія, що розміщена вздовж державного кордону двох або кількох суміжних держав з характерними йому природними ресурсами, а повноваження якого обмежені суверенітетом урядів по обидва боки кордону.

Регіоналізація	процес економічної взаємодії, зближення національних господарств у визначених регіональних рамках.
Регіональна політика	сфера діяльності держави, або регіональної (місцевої) влади, щодо управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому (регіональному) аспекті, тобто пов'язана з взаємовідносинами між державою і регіонами, а також регіонів між собою.
Транскордонне співробітництво	спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково – технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством; пряме співробітництво сусідніх прикордонних регіонів, між регіональними і місцевими владами вздовж кордону у всіх сферах життя, яке включає всіх зацікавлених суб'єктів; більш організоване завдяки тривалій традиції співпраці (регіональна – локальна); міжгалузеве в рамках Асоціації Європейських Прикордонних Регіонів (АЕВР).
Транснаціональне (міждержавне) співробітництво	співробітництво між країнами (іноді дозволяючи регіонам брати участь) стосовно реалізації великих транскордонних проектів, спрямованих на міжрегіональний розвиток; організаційна структура ще недостатньо розвинена; міжгалузевість рідко організована, але наявні певні досягнення в рамках міжнародних організацій (наприклад, Ради Європи).

МОНІТОРИНГ ТА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Автономні організації ООН   Міжнародна агенція з атомної енергії (ІАЕА),
Міжнародна туристська організація (WTO)

Базельські комітети:

банківського нагляду	створений у 1974 р. на основі угоди між ЦБ Групи десяти органів, який періодично збирається; до його завдань належить розробка мінімальних принципів ефективного банківського нагляду, що рекомендуються для застосування всіма центральними банками з метою запобігання банківським кризам;
з євровалют	постійно діючий з 1971 р. комітет Групи десяти, що вивчає і надає рекомендації удосконалення банківського регулювання ринку євровалют. Зокрема, комітет сформулював рекомендації поліпшення статистики фінансових деривативів, зменшення ризиків фінансових посередників, нововведень на міжнародному фінансовому ринку;
із систем платежів і розрахунків	комітет, який збирається періодично з 1989 р. під егідою Банку міжнародних розрахунків (БМР) і здійснює спостереження за міжнародними розрахунками, узагальнює статистику і розробляє нові механізми міжнародних розрахунків. Серед найважливіших документів, прийнятих комітетом, є рекомендації про те, як здійснювати розрахунки за фінансовими деривативами, як враховувати системні ризики в угодах з іноземною валютою, за міжнародними розрахунками, за угодами з цінними паперами, за механізмами переказу значних платежів між центральними банками тощо.

Банк міжнародних розрахунків	банк, який спільно з іншими банками займається фінансуванням проектів у країнах-учасницях.
Всесвітня торговельна організація(WTO), або Світова організація торгівлі (СОТ)	законодавча та інституційна основа міжнародної торгової системи, механізмів багатостороннього узгодження і регулювання політики країн-членів у галузі торгівлі товарами і послугами, врегулювання торгових суперечок і розробки стандартної зовнішньоторгової документації.
Галузеві міжнародні організації	організації, що регулюють певні галузі виробництва товарів або послуг і торгівлі ними на міжнародній арені.
Генеральна угода з торгівлі послугами (ГАТС)	угода, яка входить до ВТО на правах Додатка, що регулює міжнародну торгівлю послугами в цілому.
Група G-7 (Great 7)	консультативна група, яка складається зі США, Канади, Японії, ФРН, Великобританії, Італії та Франції. Вона проводить щорічні наради, на яких узгоджуються основні напрямки макроекономічної політики з таких питань, як стимулювання економічного зростання, бюджетні дефіцити, інфляція, валютні курси тощо.
Група G-20	група міністрів фінансів та керівників центральних банків 20 економік: 19 з найбільших економік світу та Європейського Союзу. Учасники: Австралія, Аргентина, Бразилія, Велика Британія, Індія, Індонезія, Італія, Канада, КНР, Південна Корея, Мексика, Німеччина, ПАР, Росія, Саудівська Аравія, США, Туреччина, Франція, Японія. Двадцятим колективним членом організації є Європейський Союз.

Група Світового банку	складається з п'яти організацій: Міжнародного банку реконструкції і розвитку (МБРР), Міжнародної асоціації розвитку (МАР), Міжнародної фінансової корпорації (МФК) і Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних суперечок (МЦУІС). Основна мета – надання кредитів країнам, що розвиваються і країнам з перехідною економікою для здійснення заходів структурної політики:
Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (БАГІ)	автономна організація групи Світового банку, яка здійснює страхування іноземних інвестицій;
Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних суперечок (МЦУІС)	створена в рамках групи Світового банку в 1996 р. автономна організація для врегулювання суперечок між урядами та іноземними інвесторами;
Допомога:	
технічна	сприяння МВФ країнам-членам у галузі грошової, валютної політики і банківського нагляду бюджетної і податкової політики, статистики, розробки фінансового й економічного законодавства та підготовки кадрів;
фінансова	використання фінансових ресурсів МВФ країнами-членами, які мають проблеми з фінансуванням платіжного балансу і які подали в МВФ програму реформ, що показує наміри їх урядів щодо подолання цих проблем.

Консультативні групи країн	відносно постійні механізми узгодження економічної політики країн, що не оформлені звичайно у постійну міжнародну організацію, але нерідко мають свій секретаріат, який надається в їх розпорядження країною-членом або будь-якою постійно діючою міжнародною організацією.
Консультації за статтею IV	двосторонні консультації з країнами-членами в рамках статті IV Статей угоди про МВФ, головна форма нагляду за економічною політикою, в рамках якої місії МВФ щороку відвідують країни-члени і проводять переговори з міністерством фінансів, центральним банком, міністерством економіки та іншими економічними організаціями про розвиток національної економіки.
Лондонський клуб	консультаційний комітет найбільших приватних банків-кредиторів, який засідає у зв'язку з переговорами між ними та урядами країн-боржників із питань реструктуризації заборгованості, що переважно ведуться одним із банків від імені і за дорученням інших банків – учасників консультативної ради.
Механізм перевірки торговельної політики та врегулювання торгових суперечок	детальний аналіз торговельної політики країн-членів секретаріатом ВТО з метою визначення її відповідності вимогам угод ВТО і винесення рекомендацій з усунення порушень.
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	міжнародна валютно-кредитна організація, що регулює міждержавні відносини у валютно-кредитній сфері; спеціалізована установа ООН.

Міжнародні організації:

банківські	включають такі організації, як Банк міжнародних розрахунків, Скандинавський інвестиційний банк (NIB), Латиноамериканський експортний банк (BLADEX). Окремою групою серед міжнародних банківських організацій є міжнародні банки розвитку – Європейський банк реконструкції і розвитку (EBRD), Африканський банк розвитку (ADB), Західноафриканський банк розвитку (EADB), Міжамериканський банк розвитку (IaDB), Скандинавський банк розвитку (NDB), Ісламський банк розвитку (IDB), Банк розвитку країн Карибського басейну (CDB) та ін. Характерною рисою банків розвитку є те, що вони мають регіональний характер і їхня діяльність спрямована на спільне з іншими банками фінансування проектів у країнах-членах. Оскільки фінансування дається на більш пільгових, ніж ринкові, умовах і багато кредитів не повертаються в строк, деякі банки розвитку, котрі об'єднують країни, що розвиваються, перебувають на грані банкрутства;
галузеві	регулюють певні галузі виробництва товарів або послуг і торгівлю ними на міжнародній арені;
консультативні	відносно постійні механізми узгодження економічної політики країн, не оформлені звичайно в постійну міжнародну організацію, але нерідко мають свій секретаріат, наданий у їх розпорядження країною-членом або якою-небудь постійно діючою міжнародною організацією;

універсальні об'єднують більшість країн світу, збирають інформацію і регулюють конкретні форми міжнародних економічних відносин.

Паризький клуб створена в 1956 р. неформальна організація урядів країн-кредиторів, що займається спостереженням за державною заборгованістю і проведенням з країнами-боржниками багатосторонніх переговорів з проблем реструктуризації державних боргів.

Програми ООН:

Програма розвитку ООН (ПРООН) створене в 1965 р. джерело багатостороннього фінансування технічної допомоги і розвитку.

ЮНІДО (організація ООН з промислового розвитку) міжнародна організація, метою діяльності якої є сприяння промислового розвитку і прискореній індустріалізації слаборозвинутих країн через мобілізацію національних і міжнародних ресурсів.

ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі та розвитку) орган Генеральної Асамблеї ООН. Основне завдання – сприяння розвитку міжнародної торгівлі, вдосконалення міжнародних економічних відносин. Ця мета конкретизується у виконанні таких трьох основних завдань: 1) забезпечення рівноправного, взаємовигідного, всебічного співробітництва між країнами, а на цій основі – стабільного миру; 2) вироблення рекомендацій, принципів, організаційно-правових умов і механізмів функціонування і розвитку міжнародних економічних відносин; 3) участь у координації діяльності інших установ системи ООН у сфері економічного розвитку, налагодженні господарських зв'язків і стимулюванні міжнародної торгівлі.

Регіональні міжнародні організації	численні об'єднання невеликих груп країн, які не перейшли в інтеграційну форму і слугують для них форумом для обговорення регіональних проблем, що становлять взаємний інтерес, узгодження регіональної політики у питаннях виробництва і зовнішньої торгівлі, збирання та узагальнення інформації про цей регіон.
Спеціалізовані агенції ООН	міжнародна організація з інтелектуальної власності (WIPO), Міжнародна організація праці (ILO), Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO), Організація ООН з промислового розвитку (UNIDO), Організація ООН у галузі освіти, науки та культури (UNESCO), Продовольча і сільськогосподарська організація (FAO), Світовий банк (IBRD):
Міжнародна організація з інтелектуальної власності	спеціалізована агенція системи ООН, основним завданням якої є сприяння захисту інтелектуальної власності шляхом розвитку багатосторонньої співпраці між країнами й адміністративне керівництво союзами в окремих сферах, укладеними згідно з Паризькою та Бернською конвенціями:
Міжнародна організація праці (МОП)	спеціалізована агенція ООН з 1946 р., автономна організація, яка розробляє та узгоджує міжнародні стандарти в галузі ринку праці.
Угода WTO про пов'язані з торгівлею аспекти прав на інтелектуальну власність	міжнародно-правовий документ, який регулює питання інтелектуальної власності з 1995 р. передбачає застосування режиму найбільшого сприяння та національного режиму стосовно іноземних прав на інтелектуальну власність.
Універсальні міжнародні організації	об'єднання, де більшість країн світу, збирають інформацію і регулюють конкретні форми міжнародних економічних відносин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Ред.кол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2 / Ред.кол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 848 с.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 / Ред.кол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с.
4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Партин Г.О. Інвестиційний словник: Навч. посібник. – Львів: Видавництво “Бескид Біт”, 2005. – 512 с.
5. Козик В.В., Панкова Л.А., Григорєв О.Ю., Босак А.О. Міжнародні економічні відносини: Практикум. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Вікар, 2006. – 589 с.
6. Міжнародна економіка. Підручник /За ред. А.О. Задой, В.М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
7. Міжнародні економічні відносини :Підручник /За ред. І.М. Школи. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2007. – 544 с.

Довідкове видання

В.В. Химинець, Н.О. Кушнір

**СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З ДИСЦИПЛІН
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ» ТА
«ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ»**

Гарнітура Times New Roman.
Формат 60×84/16. Ум.друк.арк. 4,41. Обл.вид.арк. 2,29.
Зам. № 68. Наклад 100 прим.

Оригінал-макет виготовлено
у редакційно-видавничому відділі видавництва УжНУ «Говерла».
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89.
E-mail: dep-editors@uzhnu.edu.ua

Видавництво УжНУ «Говерла»
88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18.
E-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів продукції
Серія 3т № 32 від 31 травня 2006 року

X 46

Химинець В.В., Кушнір Н.О. Словник термінів з дисциплін «Міжнародні економічні відносини» та «Зовнішньоекономічна діяльність України». Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. 76 с.

ISBN 978-617-7333-88-2

Словник містить близько 445 понять і термінів, що розкривають суть міжнародних економічних відносин, їх структуру, форми, а також суть зовнішньоекономічної діяльності.

Для викладачів і студентів економічних напрямів підготовки та спеціальностей.

УДК 339.9 (477) (038)